

Кириченко В.Б.

студент,

Науковий керівник: Рудник В.І.

кандидат юридичних наук, доцент,

Київський університет права

Національної академії наук України

ПОНЯТТЯ МЕТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Кримінальне право чи не перша галузь права, що регулювала суспільні відносини між людьми. Воно визначає, які суспільно-небезпечні діяння є злочинами та який вид покарання слід застосовувати до злочинця.

Одним із актуальних питань кримінального права є вивчення мети покарання. Цю проблему в різні історичні часи вивчали філософи, юристи та вчені. Була сформована велика наукова та практична база, розроблено багато підходів, концепцій, щодо розуміння мети покарання, але й на сьогодні багато питань залишаються невирішеними. Метою покарання є ідеальний, передбачуваний результат, до якого прагне потерпілий, суспільство та держава, шляхом обмеження на певний період прав і свобод особи, яка вчинила злочин.

Мета покарання – це кінцевий результат, якого бажає досягнути держава в ході застосування судом до особи такого особливого заходу державного примусу, яким є кримінальне покарання [1, с. 332].

Меті покарання впродовж століть приділяли велику увагу найвидатніші філософи, теологи, юристи. За підрахунками видатного вченого професора М.Д. Сергієвського, починаючи з часів Гуго Гроція (1583-1645) стосовно покарання було висунуто 24 нових філософських системи і близько 100 теорій, які були різновидами цих систем. І сьогодні є різні підходи щодо вчення про мету (цілі) покарання у світовій теорії і практиці боротьби зі злочинністю. [2, с. 145].

Мета покарання – не в тортурах і мученнях людини, вона в тому, щоб не дозволити винному знову нанести шкоду суспільству й утримати інших від вчинення того ж. Чим скоріше настає покарання за злочин, чим воно ближче до нього, тим воно справедливіше.

Варто відзначити прогресивний, демократичний характер поглядів на покарання видатних українських криміналістів. Наприклад, А.Ф. Кістяківський виходив з того, що метою покарання є самозбереження суспільства, що покарання повинно бути однакове для всіх соціальних категорій і не повинно завдавати фізичних мук [3, с. 87].

Л.С. Білогриць-Котляревський розробив прогресивні принципи покарання: а) рівність всіх злочинців перед кримінальним законом;

б) індивідуалізація покарання; г) культурність покарання, тобто його здатність пом'якшувати, а не огрублювати суспільну мораль [3, с. 325].

В радянському кримінальному законодавстві не було сформовано точного визначення мети покарання, що в подальшому призвело до неоднозначного його тлумачення. Так, відповідно до ст-22 Кримінального кодексу України 1960 р.: «Покарання не тільки є карою за вчинений злочин, але й має на меті виправлення та перевиховання засуджених в дусі чесного ставлення до праці, точного виконання законів, поваги до правил співжиття, а також не вчинення нових злочинів як засудженими, так і іншими особами». Таке законодавче визначення мети покарання, як слушно зауважив М. Д. Шаргородський, дало підстави деяким авторам для тверджень, що «законодавець визнає кару метою покарання». Хоча, більшість радянських правознавців, серед них: М. Д. Шаргородський, А. А. Піонтковський та багато інших, продовжували відстоювати точку зору, згідно з якою кара не є основною метою покарання.

У чинному законі питання про мету покарання вирішене в ч. 2 ст. 50 КК, де вказано, що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Наведений текст свідчить про те, що закон виходить із змішаних теорій, тому що називає метою покарання:

- 1) кару як відплату за вчинене;
- 2) виправлення засудженого;
- 3) попередження вчинення нових злочинів самим засудженим (спеціальне попередження);
- 4) попередження вчинення злочинів з боку інших осіб (загальне попередження).

Застосовуючи покарання, суд має на меті покарати винного, що необхідно і для захисту суспільства, і для задоволення почуття обурення і справедливості потерпілого і суспільства в цілому. Визнання кари як мети покарання не зменшує визнання кари сутністю покарання, що, як уже говорилося, є його істотною ознакою. Кара виступає в двох іпостасях, що перебувають у діалектичній єдності. Проте для них характерні і деякі особливості. Кара як органічна ознака покарання знаходить своє вираження не тільки в застосуванні покарання, але також у санкції статті і відповідній нормі Загальної частини, де передбачений конкретний вид покарання, описані характерні його ознаки. У цій якості кара не тільки визначає характер покарання, а й багато в чому забезпечує досягнення всіх цілей покарання. Не є винятком і мета (ціль) кари. Однак вона виражається тільки в призначенні і реалізації конкретної міри покарання до особи, яка вчинила злочин. Тут уже визначаються вид покарання, його строки, конкретизується характер фізичних і моральних

позбавлень і обмежень, що зобов'язаний перетерпіти засуджений як відплату за вчинений злочин.

Заперечення мети кари зменшує примусове значення покарання, не враховує, що мета кари саме і перетворює покарання на особливий (найбільш гострий) захід державного примусу. Без неї взагалі не може бути кримінального покарання. Забезпечення цієї мети – обов'язкова відповідь держави на вчинений злочин. Особливо яскраво це простежується при виконанні довічного позбавлення волі, тривалих строків позбавлення волі, конфіскації майна та інших покарань. Але мета кари досягається не тільки виконанням покарання. Забезпечення цієї мети починається з моменту призначення судом конкретної міри покарання. Самий факт призначення покарання – це істотний прояв його карального впливу. Призначення покарання у деяких випадках справляє більш значний вплив на засудженого, ніж безпосереднє його виконання (наприклад, утримання із заробітку при виправних роботах, стягнення штрафу і т.ін.). Саме призначення покарання спричиняє засудженому певні моральні страждання, ганьбу і сором, що є невід'ємною частиною здійснення кари, надовго залишає сліди в його свідомості і одночасно сприяє тому, щоб він усвідомив та спокутував свою вину перед суспільством. Не можна не враховувати і того, що вже при призначенні покарання певною мірою забезпечується задоволення почуття справедливості потерпілого і суспільства, проти яких вчинено злочин.

Мета виправлення припускає усунення суспільної небезпечності особи, тобто такий вплив покарання, в результаті якого засуджений під час і після його відбування не вчинить нового злочину. Виправлення полягає в тому, щоб шляхом активного примусового впливу на свідомість засудженого внести корективи в його соціально-психологічні властивості, нейтралізувати негативні, криміногенні настанови, змусити додержуватися положень кримінального закону або, ще краще, прищепити, нехай навіть під страхом покарання, законослухняність, повагу до закону. Досягнення такого результату прийнято називати юридичним виправленням. Це дуже важливий результат застосування покарання.

Мета спеціального попередження (спеціальна превенція) полягає в такому впливі покарання на засудженого, що позбавляє його можливості знову вчиняти злочини. Запобігання вчиненню нових злочинів з боку засудженого досягається самим фактом його засудження і тим більш – виконанням покарання, коли особа поставлена в такі умови, які значною мірою перешкоджають або повністю позбавляють можливості вчинити нові злочини.

Досягнення мети загального попередження забезпечується самим оприлюдненням законів, санкції яких попереджують про покарання кожного, хто порушить ці закони, засудженням винного, призначенням

покарання та його виконанням. Погроза невідворотності покарання і його реалізації є засобом залякування тих антигромадських елементів, що схильні вчиняти злочини. Частіше за все саме залякування, страх покарання, погроза його неминучості стримують багатьох із них від вчинення злочину. Причому більшою мірою такий вплив справляє невідворотність покарання, а не його суворість.

Спеціальне і загальне попередження, як і інші цілі покарання, тісно взаємозалежні. Будь-яке покарання незалежно від його виду і розміру повинно забезпечувати досягнення всіх цілей покарання [4, с. 341].

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / НАВСУ. КІВС. Академія ДПСУ; Ю. В. Александров, В. І. Антипов.
2. Кримінальне право в питаннях і відповідях: НАВСУ; Відп. ред. Пономарьов С. М. – К.: Правові джерела, 2011. – 195 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студ. юрид. вузів і фактів / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Юрінком Інтер. – Право, 2013. – 404 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.

Крот М.А.

студентка,

Науковий керівник: Невідома Н.В.

кандидат юридичних наук, асистент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ФІЗИЧНИЙ ТА ПСИХІЧНИЙ ПРИМУС ЯК ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ЇХ З СУМІЖНИМИ ПОНЯТТЯМИ

У чинному Кримінальному Кодексі України (далі – КК), а саме у розділі VIII передбачено обставини, що виключають злочинність діяння.

Перш ніж перейти до аналізу конкретних обставин, спершу необхідно визначитися з їх поняттям. Так, Ю. В. Баулін розглядав обставини, що виключають злочинність діяння, через призму відсутності суспільної небезпеки і протиправності. Таким чином, він зазначає, що обставини, які виключають злочинність діяння, – це передбачені КК та іншими нормативно-правовими актами зовнішньо подібні зі злочинами